

Natuurherstelmaatregelen Valkenhorst

Quicksan Flora- en faunawet &
Voortoets Natuurbeschermingswet 1998

Natuurherstelmaatregelen Valkenhorst

Quicksan Flora- en faunawet &
Voortoets Natuurbeschermingswet
1998

dossier :
registratienummer :
versie : 2.1
classificatie :

Waterschap De Dommel

Maart 2013

INHOUD

BLAD

1	INLEIDING	3
1.1	Vragen van het Waterschap	5
1.2	Aanpak en leeswijzer	5
2	NATUURHERSTELMAATREGELEN VALKENHORST	6
2.1	Afdammen en aanleggen van waterlopen	9
2.2	Kappen van bos	9
2.3	Afgraven	11
2.4	Toe- en afvoer routes	11
2.5	Vernatting	11
2.6	Gedragscode	14
3	FLORA EN FAUNAWET	15
3.1	Juridisch kader van de Flora- en faunawet	15
3.2	Welke beschermde soorten komen (mogelijk) voor?	16
3.3	Vervolgstappen Flora- en faunawet	19
3.3.1	Mogelijke effecten	19
3.3.2	Aanbeveling voor vervolgonderzoek of veldonderzoek	21
3.3.3	Mitigerende maatregelen	23
3.3.4	Beoordelingscriteria en vooruitzichten ontheffingsaanvraag	23
3.4	Conclusie	25
4	NATUURBESCHERMINGSWET 1998	27
4.1	De Natuurbeschermingswet 1998 en instandhoudingsdoelstellingen	27
4.2	Methode	30
4.3	(Potentiële) verspreiding habitattypen en soorten en effectbeoordeling	30
4.4	Conclusie en vervolgstappen	37
5	BRONVERMELDING	38
6	COLOFON	39

1 INLEIDING

In het kader van het natuurherstel van de Natte Natuurparel Valkenhorst (Figuur 1.1), neemt het Waterschap De Dommel en de terreinbeherende organisaties een breed scala aan maatregelen. Deze bestaan onder meer uit het afdammen en aanleggen van waterlopen, het afgraven van landbouwgrond en het kappen van bos. De maatregelen dragen door vernatting bij aan het bestrijden van de verdroging van het gebied. Door de kap van het bos en het afgraven van landbouwgrond wordt ruimte geboden aan de ontwikkeling van schrale vegetaties en (natte) heide.

De maatregelen worden in nauwe samenwerking met de terreineigenaren gedaan. Het grootste deel van Valkenhorst is in beheer bij Het Brabants Landschap. Brabant Water beheert het Veeven en de omgeving daarvan. De Gemeente Heeze Leende beheert het gebied rondom het Meerven.

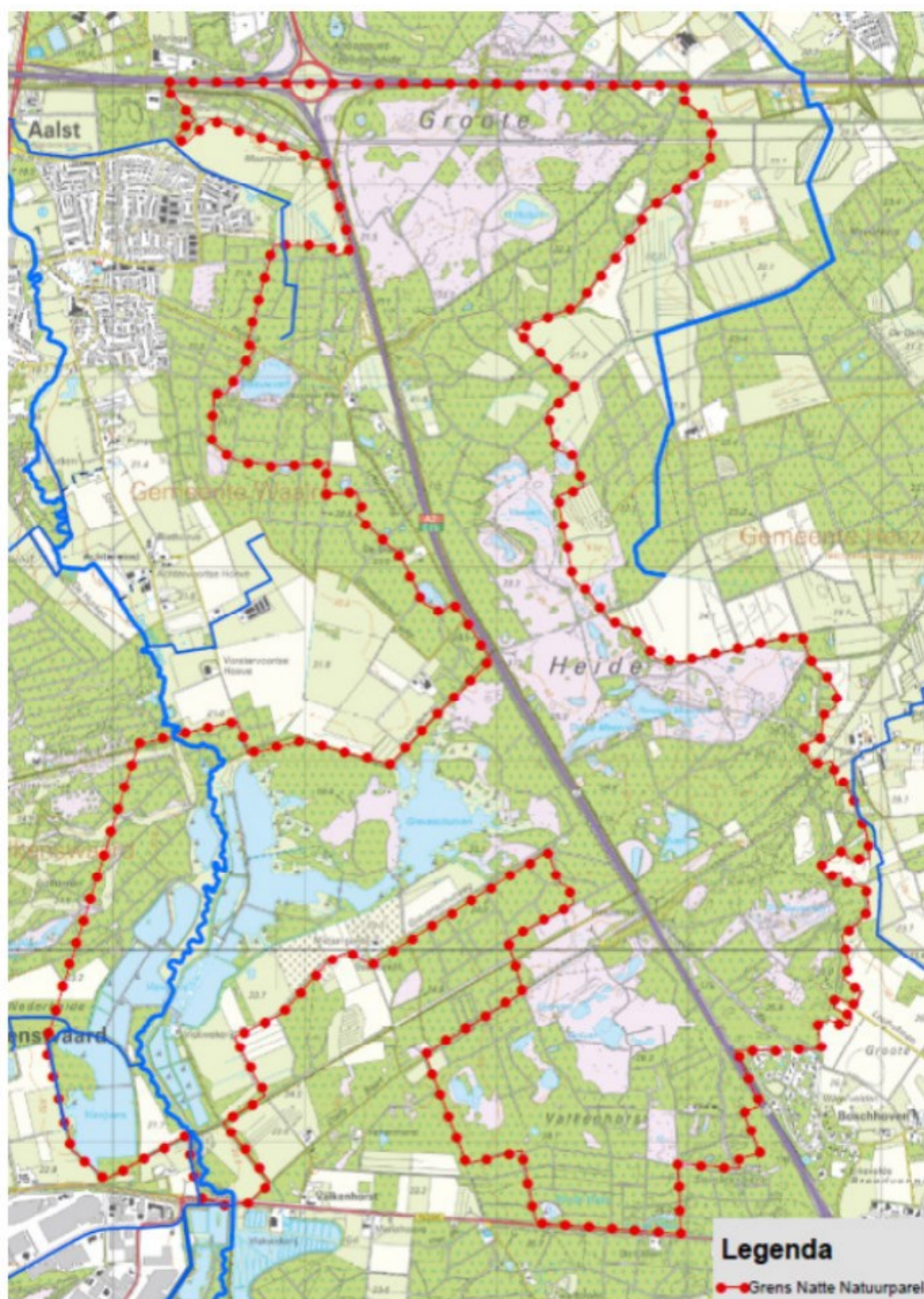
De kap en het daarop volgende natuurbeheer is de verantwoordelijkheid van deze beheerders. Het afdammen van de watergangen, het afgraven van het landbouwperceel en het plaggen van de gekapte percelen is de verantwoordelijkheid van het Waterschap.

Het natuurherstel van Valkenhorst maakt onderdeel uit van een groter natuurherstelproject, dat zich nog verder naar het zuiden richting Belgische grens uitstrekt. Het natuurherstel van het gebied ten zuiden van de N396 vindt in een later stadium plaats; dit rapport heeft alleen betrekking op het deel ten noorden van de N396.

De natuurherstelmaatregelen zijn uiteraard zodanig dat zij een impuls zijn voor het ecosysteem. Desalniettemin kunnen ten gevolge van de maatregelen effecten op beschermde natuur optreden. In het gebied komen soorten voor die via de Flora- en faunawet beschermd zijn. Bovendien maakt Valkenhorst onderdeel uit van het Natura 2000-gebied Leenderheide, Groote Heide en De Plateaux, dit gebied is beschermd via de Natuurbeschermingswet 1998.

Het Waterschap De Dommel wil de natuurherstelmaatregelen waarvoor zij verantwoordelijk is (afdammen, afgraven en plaggen van gekapte percelen), binnen de kaders van deze wetten uitvoeren en wil daarom weten hoe zij dit kan doen en welke vervolgstappen daarvoor nodig zijn.

Valkenhorst maakt eveneens onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur, daar gaan we in dit rapport niet verder op in omdat het Waterschap de toetsing aan het EHS-beleid separaat uitvoert.

Figuur 1.1: Begrenzing van het plangebied van de natte natuurparel Valkenhorst.

1.1 Vragen van het Waterschap

Voor het onderdeel Flora- en faunawet wil het Waterschap antwoord op de volgende twee vragen:

1. welk veldonderzoek naar beschermde soorten is nodig om de natuurherstelmaatregelen te kunnen verrichten binnen de kaders van de Flora- en faunawet?
2. welke stappen zijn vanuit de Flora- en faunawet nodig om de natuurherstelmaatregelen te kunnen verrichten binnen de kaders van de Flora- en faunawet? Welke mitigerende maatregelen zijn globaal nodig vanuit de Ffwet?

Voor het onderdeel Natuurbeschermingswet 1998 wil het Waterschap antwoord op de volgende twee vragen:

1. zijn er, op globaal niveau gezien, knelpunten vanuit de Natuurbeschermingswet 1998 met betrekking tot het ten uitvoer brengen van de natuurherstelmaatregelen?
2. indien knelpunten te verwachten zijn, wat is dan een doelmatige aanpak met betrekking tot vervolgonderzoek en een eventuele vergunningsnoodzaak, om met deze knelpunten om te gaan?

1.2 Aanpak en leeswijzer

Voor het bepalen van het gebied waar de effecten mogelijk optreden, geven we eerst een beschrijving van de natuurherstelmaatregelen. Dan gaan we in op het onderdeel Flora- en faunawet (hoofdstuk 2), hiervoor behandelen we de volgende onderdelen:

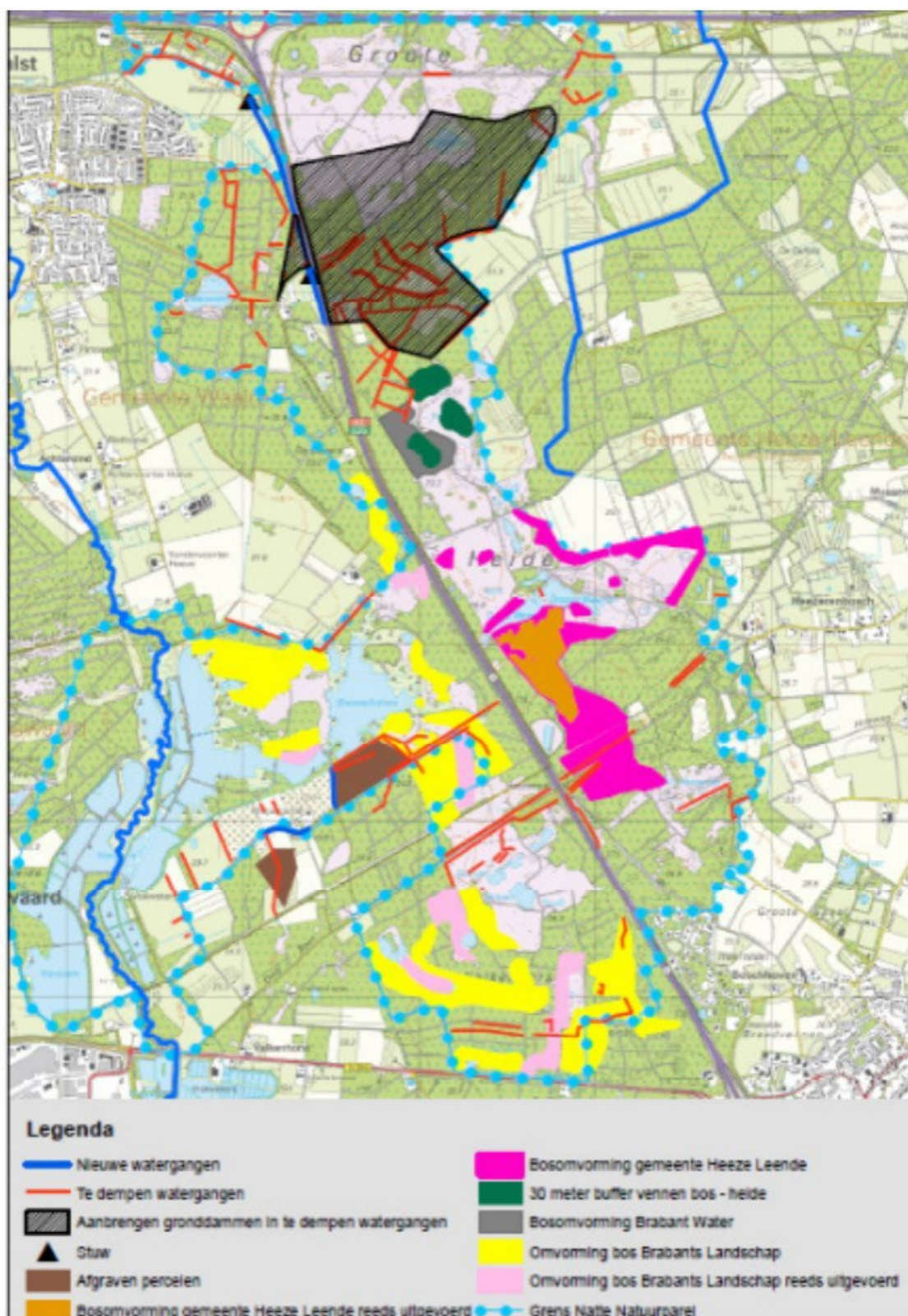
- juridisch kader;
- (mogelijke) beschermde soorten;
- aanpak en antwoord op vraag 1 (welk veldonderzoek is nodig);
- aanpak en antwoord op vraag 2 (vervolgstappen en mitigerende maatregelen);
- conclusie.

Vervolgens behandelen we voor de Natuurbeschermingswet 1998 (hoofdstuk 3) de volgende onderdelen:

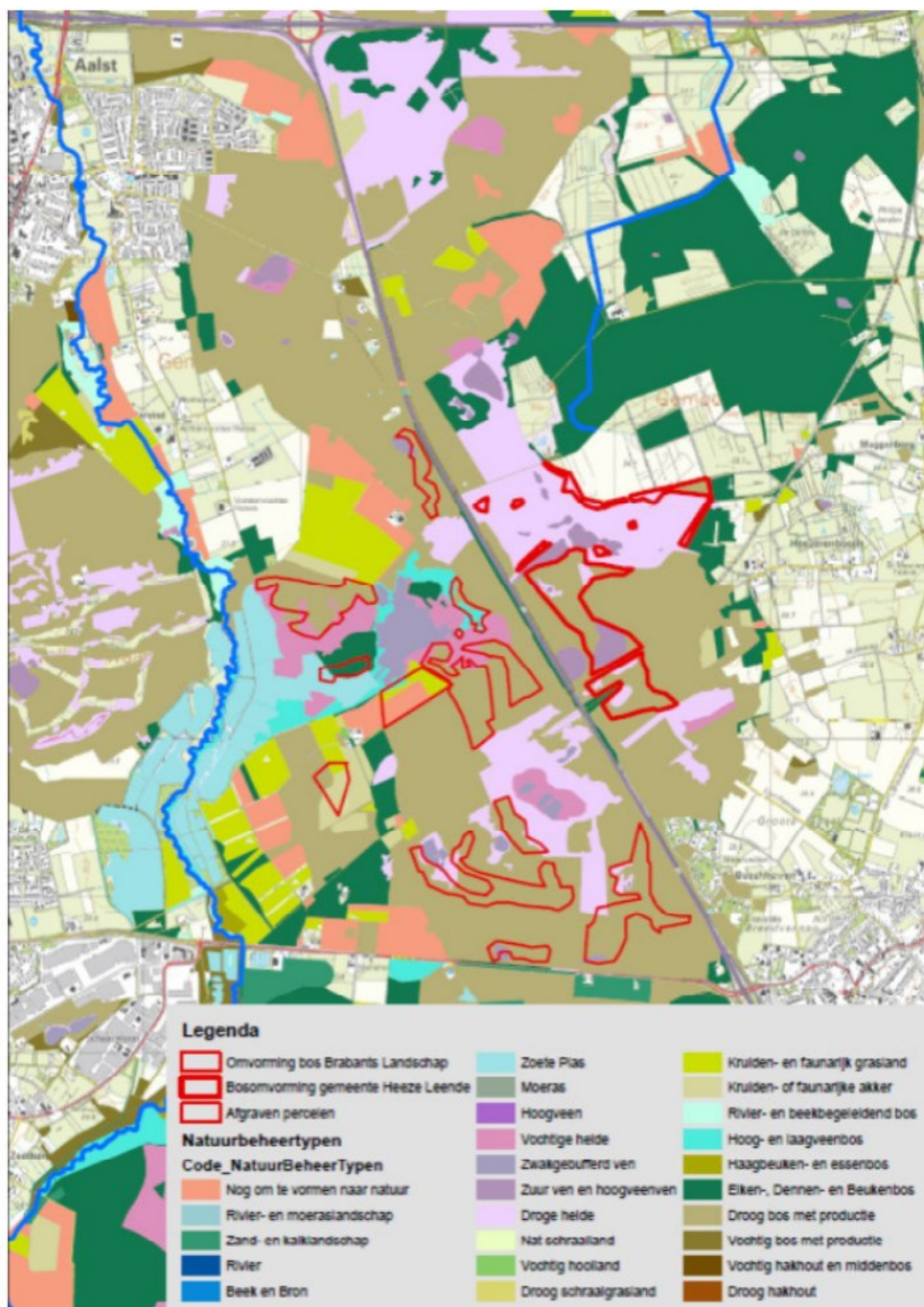
- juridisch kader;
- methode;
- (mogelijk) aanwezige beschermde soorten en habitattypen en effecten analyse;
- antwoord op vraag 1 (wat zijn knelpunten mbt natuurherstelmaatregelen);
- antwoord op vraag 2 (hoe om te gaan met deze knelpunten);
- conclusie.

2 NATUURHERSTELMAATREGELN VALKENHORST

De natuurherstelmaatregelen staan afgebeeld in Figuur 2.1. In de navolgende paragrafen lichten we de maatregelen toe.

Figuur 2.1: Maatregelenkaart (bron: Waterschap De Dommel, datum 14-2-2013). De grote blauwe lijnen, betreffen bestaande watergangen, hier zijn geen maatregelen voorzien.

Figuur 2.2: Natuurbeheertypekaart (bron: Provincie Noord-Brabant) met daarop de maatregelen geprojecteerd (bewerking ██████████)

2.1 Afdammen en aanleggen van waterlopen

Om het hydrologisch herstel van de natte natuurparel te bevorderen wordt door het waterschap ongeveer 23,5 kilometer aan waterlopen afgedamd (rode lijnen in Figuur 2.1). Op 2 locaties ten zuiden van het Greveschutven worden ook twee nieuwe waterlopen van in totaal 475 meter aangelegd ten behoeve van het functioneren van het watersysteem. Zoals uit Figuur 2.1 blijkt, bevinden zich in het zwartgearceerde gedeelte aardkundige waarden, deze blijven behouden door het afdammen.

Voor het afdammen zijn 2 manieren:

- Afschrappen van grond van het aangrenzend perceel;
- Grond van het af te graven perceel aanbrengen (mits de bodemkwaliteit dit toelaat)

Het afdammen staat gepland voor september 2013, februari 2014 en september tot en met december 2014.

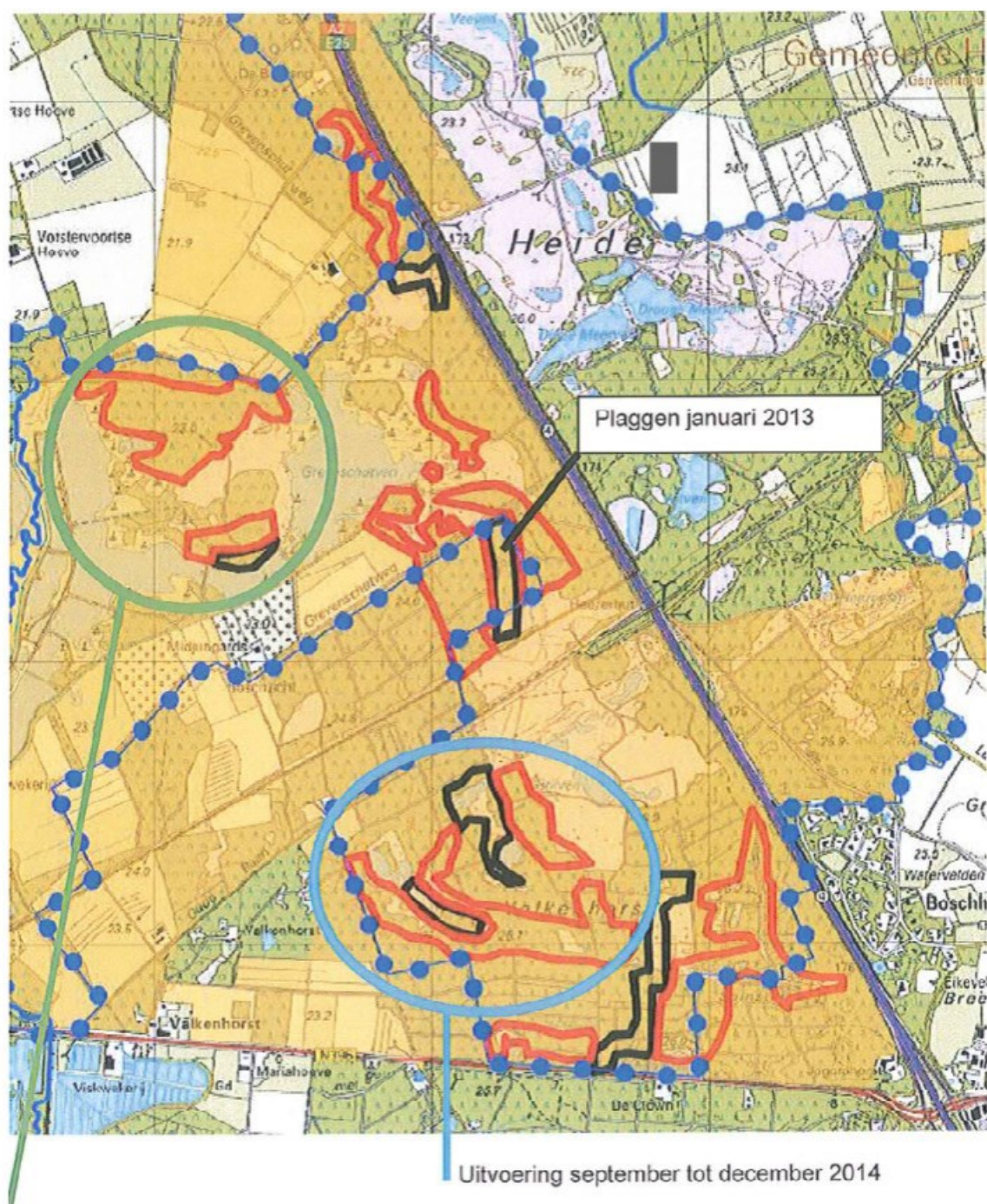
Figuur 2.3: Voorbeelden van boskap (links) en afdammen (rechts). (foto's: [redacted])

2.2 Kappen van bos

Om het hydrologisch herstel van de natte natuurparel te bevorderen en om ruimte te bieden aan de ontwikkeling van heide, wordt door de terreinbeheerders ongeveer 55 hectare bos verwijderd (roze, groene, grijze en gele vlakken in Figuur 2.1). De afgelopen jaren is hiermee door de gemeente Heeze Leende en het Brabants Landschap al een begin gemaakt en is 20 hectare bos verwijderd (oranje en licht roze vlakken in Figuur 2.1).

Na de kap wordt door het Waterschap De Dommel het resterende snoeiafval afgevoerd en zal een deel van de strooisellaag worden verwijderd, door te plaggen tot op de minerale bodem (ca. 15 centimeter plaggen).

De kap vindt gefaseerd plaats, de fasering is weergegeven in Figuur 2.4. De kap ten oosten van de A2 en het groenomcirkelde gebied in Figuur 2.4 vindt plaats in de periode oktober 2013 tot en met januari 2014. De kap in het blauwomcirkelde gebied in Figuur 2.4 vindt plaats periode oktober 2014 tot en met januari 2015. De kap van het resterende te kappen oppervlak aan de westzijde van de A2, vindt binnen enkele jaren daarna plaats; hierover worden nog afspraken gemaakt.

Figuur 2.4: Fasering van kap. Te kappen arealen zijn roodomlijnd weergegeven.

2.3 Afgraven

Om het hydrologisch herstel van de natte natuurparel te bevorderen en om ruimte te bieden aan de ontwikkeling van heide, wordt ongeveer 8 hectare landbouwgrond op 1 perceel tot op een diepte van 30 tot 60 centimeter afgegraven (bruine vlak in Figuur 2.1). Het betreft het perceel genaamd tussen het Greveschutven en de Eikenlaan (Kadastraal nummer VKW00B4184). De grond zal ter plaatse op depot worden gezet en vervolgens worden gebruikt voor het afdammen of worden afgevoerd.

2.4 Toe- en afvoer routes

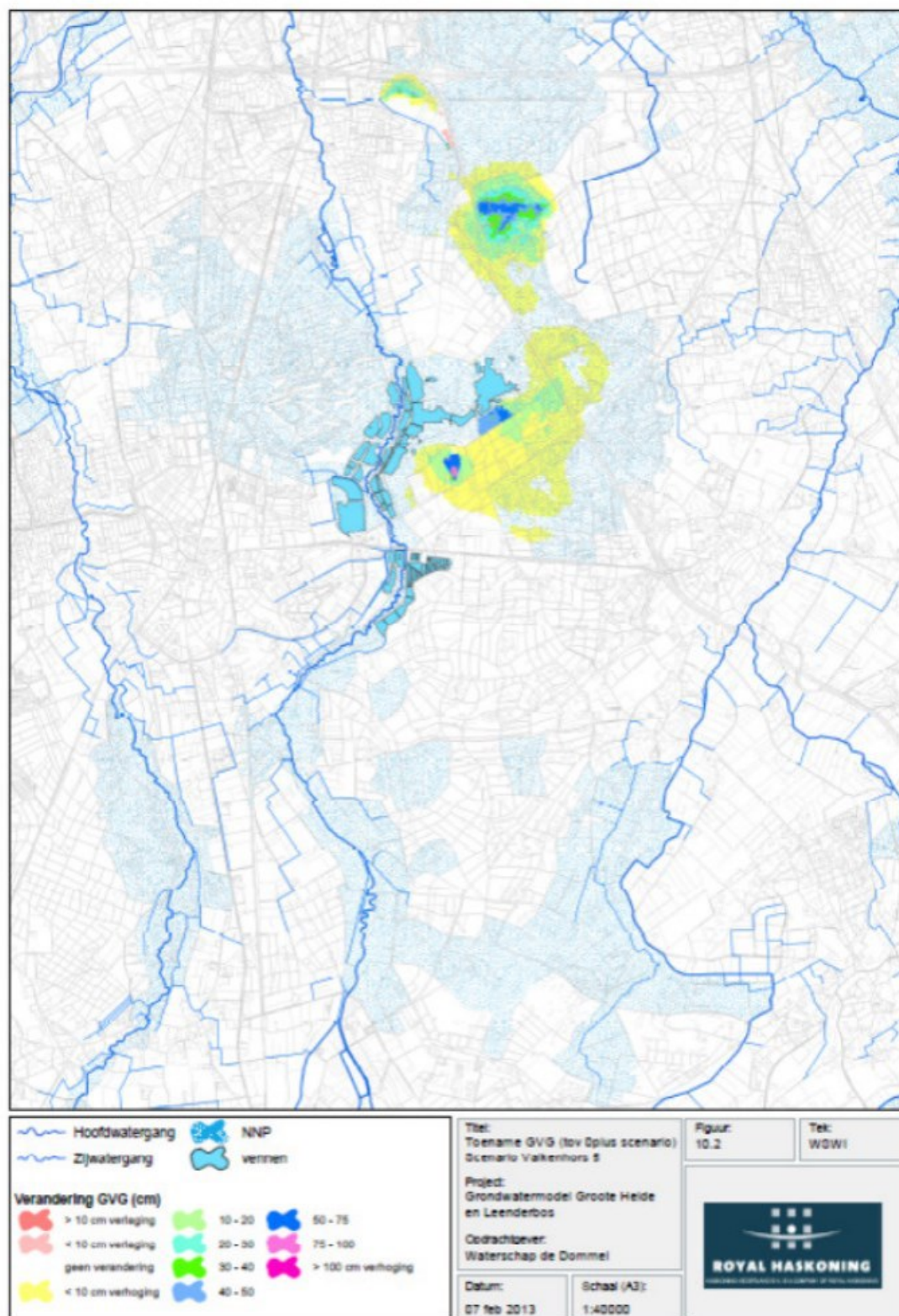
De toe- en afvoer van materiaal, materieel, grond en hout, gaat via bestaande (bos)wegen, zoals de Oude Baan, de Grevenschutweg, de Eikenlaan, de Hutedijk, de Leenderweg en de Huisvenweg. Daar waar de maatregelen worden getroffen wordt zoveel mogelijk vanaf bestaande paden en boswegen gewerkt. Maar bij de kap en het afgraven, zal over het gehele te kappen en af te graven perceel met voertuigen gereden worden.

2.5 Vernatting

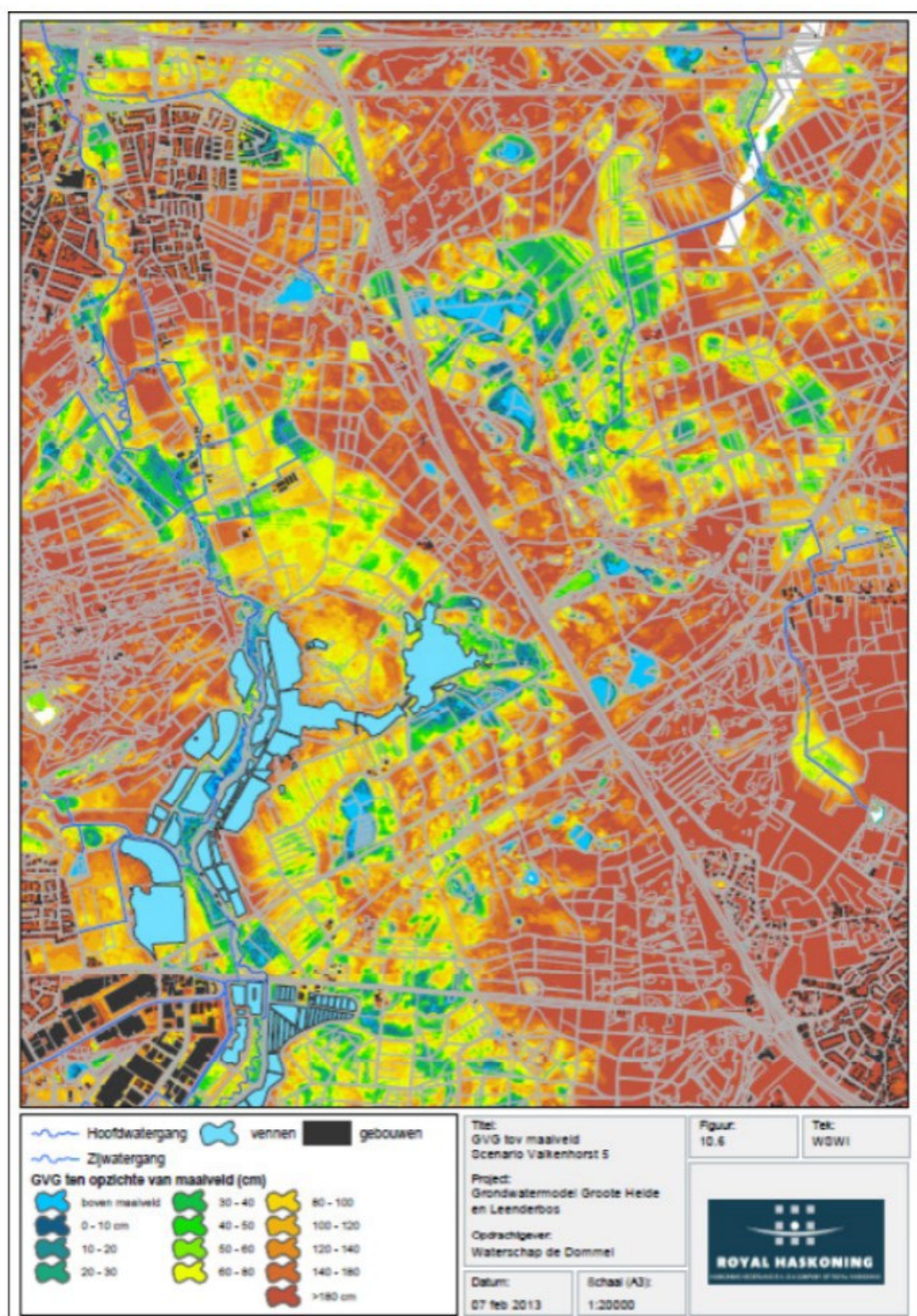
Ten gevolge van de maatregelen treedt vernatting op in het plangebied. In Figuur 2.5 staat de verandering van de GVG ten gevolge van het ten uitvoer brengen van de natuurherstelmaatregelen weergegeven ten opzichte van de GVG voorafgaand aan het ten uitvoer brengen van de natuurherstelmaatregelen. In Figuur 2.6 staat de GVG ten opzichte van maaiveld in de toekomstige situatie weergegeven. (Royal HaskoningDHV, 2013). Deze berekeningen zijn verricht conform het 'Grondwatermodel Natura2000-gebied Groote Heide – Leenderbos' (Royal Haskoning, 2011).

Het vernattingseffect door de kap van bos zal geleidelijk optreden en zal na 1 jaar grotendeels voltrokken zijn. Dit is voor een groot deel afhankelijk van de hoeveelheid neerslag die is gevallen in de zomer voor de start van de bosomvorming en afhankelijk van de hoeveelheid neerslag die valt in de periode na de bosomvorming. Op percelen waar bos wordt omgevormd komt de grondwaterstand in de nieuwe situatie bijna nergens boven maaiveld. Over het algemeen blijft de gemiddelde hoogste grondwaterstand ca. een meter onder maaiveld, omdat de boskap op de hogergelegen gronden plaatsvindt. Het vernattingseffect door het afdammen van sloten zal na circa 5 maanden grotendeels voltrokken zijn, dit is dus aan het begin van het voorjaar van 2014. Ook hiervoor geldt dat de mate van vernatting grotendeels afhankelijk van de hoeveelheid neerslag die valt in de zomer voorafgaand en de periode na uitvoering. De uitstraling van de effecten hangt af van de afstand tussen de verschillende af te dammen watergangen in combinatie met bodemfactoren. Over het algemeen werkt de uitstraling door tot de eerstvolgende watergang. De vernatting ten gevolge van het afdammen van watergangen leidt plaatselijk tot het stijgen van het grondwater tot aan maaiveld. Het moment van vernatting door de boskap en het afdammen is natuurlijk afhankelijk van het moment waarop de kap en het afdammen plaatsvindt en is daarom door het gebied heen verschillend.

Door vernatting zullen de peilen van de vennen licht stijgen en zullen de vennen langer watervoerend zijn.

Figuur 2.5: Verandering van de GVG ten gevolge van natuurherstelmaatregelen in het plangebied ten opzichte van de GVG zonder het uitvoeren van de natuurherstelmaatregelen.

Figuur 2.6: GVG ten gevolge van de natuurherstelmaatregelen in het plangebied ten opzichte van maalveld.

2.6 Gedragscode

Het Waterschap De Dommel en de verschillende terreinbeheerders houden bij de werkzaamheden zoveel mogelijk rekening met de aanwezige natuurwaarden. Hiervoor wordt waar mogelijk aangesloten op bestaande gedragscodes, zoals de gedragscode voor waterschappen, de gedragscode bosbeheer en de gedragscode natuurbeheer. Hieronder behandelen we kort de toepasbaarheid van deze gedragscodes.

De gedragscode voor Waterschappen is opgesteld door de Unie van Waterschappen en de meest recente versie is goedgekeurd door het voormalige ministerie van EL&I op 19 maart 2012. Deze gedragscode is bruikbaar voor het afdammen van watergangen. In dit rapport sluiten we aan op de belangrijkste aspecten van deze gedragscode zoals de inventarisatieplicht, de werkbare periode, het wegvangen van beschermde soorten en het compenseren van essentieel leefgebied.

De gedragscode Bosbeheer 2010 – 2015 en de gedragscode Natuurbeheer zoals opgesteld door het Bosschap zijn van toepassing op regulier bos- en natuurbeheer en niet voor grootschalige kap. Deze gedragscodes kunnen daarom niet worden gebruikt bij de werkzaamheden.

3 FLORA EN FAUNAWET

In het kader van de Flora- en faunawet wil het Waterschap weten welk veldonderzoek naar beschermde soorten nodig is om de natuurherstelmaatregelen te kunnen verrichten binnen de kaders van de Flora- en faunawet (vraag 1) en welke vervolgstappen, zoals het nemen van mitigerende maatregelen nodig zijn om de natuurherstelmaatregelen te kunnen verrichten binnen de kaders van de Flora- en faunawet (vraag 2). Hieronder behandelen we eerst het wettelijk kader en welke soorten mogelijk voorkomen. Op basis daarvan geven we in 3.3 aan welke effecten mogelijk optreden, welk veldonderzoek we aanbevelen, welke mitigerende maatregelen mogelijk nodig zijn en wat de vooruitzichten met betrekking tot een ontheffingsaanvraag zijn.

3.1 Juridisch kader van de Flora- en faunawet

De intentie van de Flora- en faunawet is het beschermen van inheemse plant- en diersoorten tegen schadelijk menselijk handelen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen zeer streng (Tabel 3 soorten en soorten van de Habitatrichtlijn, bijlage IV en vogels), streng (Tabel 2) en minder streng (Tabel 1) beschermde soorten.

De soortbescherming is geregeld via verbodsbepalingen. Kort samengevat is in artikel 8 tot en met 12 van de Ffwet vastgelegd dat het verboden is om planten te beschadigen, om dieren te beschadigen, om dieren opzettelijk te verontrusten, om voortplantings- en/of verblijfplaatsen te beschadigen en om eieren te beschadigen. Voor het overtreden van deze verbodsbepalingen kan ontheffing worden verkregen, dit is geregeld in artikel 75.3. Bij het verkrijgen van een ontheffing is het van belang in welke tabel een soort is opgenomen. Voor ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (zoals dit project) geldt namelijk een vrijstelling van de verbodsbepalingen voor soorten uit tabel 1. Voor deze soorten geldt wel altijd de zorgplicht (art. 2 Ffwet). Indien de verbodsbepalingen van de Ffwet worden overtreden ten aanzien van streng beschermde soorten, zal indien mogelijk ontheffing moeten worden aangevraagd. Hierbij gelden de volgende kanttekeningen:

- Er zal moeten worden aangetoond dat geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van een soort en er geen andere bevredigende oplossing bestaat.
- De initiatiefnemer zal effecten zo veel mogelijk voorkomen en compenseren.
- Voor het overtreden van verbodsbepalingen ten aanzien van vogels of soorten van de habitatrichtlijn wordt slechts een ontheffing verleend indien er sprake is van een wettelijk belang, hierbij gaat het om belangen als volksgezondheid (geldt alleen voor vogels) of 'een dwingende reden van groot openbaar belang met inbegrip van sociaal economische redenen'. Voor lang niet alle projecten kan men zich beroepen op een wettelijk belang. Voor streng beschermde soorten is het daarom belangrijk om de verspreiding door – en het belang van het plangebied te kennen. Zodat bij voorkeur maatregelen kunnen worden genomen om het overtreden van de Flora- en faunawet te voorkomen.

Omdat voor het overtreden van verbodsbepalingen ten aanzien van broedvogels doorgaans geen ontheffing kan worden verkregen, wordt het overtreden van de Ffwet voorkomen door buiten het broedseizoen te werken en/of door jaarrond beschermde nesten (zoals nesten van ransuilen, buizerds, roeken, ooievaars) te behouden.

Gelet op voorgaande is voor dit project de verspreiding van tabel 2 en 3 soorten, soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn en jaarrond beschermde nesten van vogels van belang voor zover de natuurontwikkeling kan leiden tot effecten daarop.

Ouderdom inventarisatiegegevens

Inventarisatie gegevens die gebruikt worden voor een effectbeoordeling en ontheffingsaanvraag van de Ffwet mogen maximaal een bepaald aantal jaren oud zijn. Voor soorten van tabel 3 gaat het om 3 jaar en voor de soorten van tabel 2 wordt meestal 5 jaar aangehouden. Normaal wordt hiervoor het moment van ontheffing/vergunningverlening aangehouden. Maar als er veel tijd tussen het moment van vergunningverlening en uitvoering zit kan het nodig zijn dat er nog een update van de gegevens nodig is om te controleren dat er geen veranderingen in het gebied zijn ontstaan. Indien er recent belangrijke wijzigingen in de inrichting of het beheer van een gebied hebben plaatsgevonden, dan zijn de inventarisatiegegevens van dat gebied van voor de ingreep, ook al zijn deze recenter dan 3/5 jaar, niet zonder meer bruikbaar. Dit is relevant voor dit project omdat er recent al boskap heeft plaatsgevonden.

3.2 Welke beschermde soorten komen (mogelijk) voor?

Om te bepalen welk onderzoek nodig is, moet eerst vastgesteld worden welke van de tabel 2/3 soorten, soorten van bijlage IV en jaarrond beschermde nesten van vogels, mogelijk in het plangebied voorkomen. Vervolgens moet bekeken worden welke inventarisatiegegevens hierover reeds voorhanden en bruikbaar zijn en welk onderzoek nog moet worden verricht.

Het Waterschap heeft in januari 2013 onderzocht welke inventarisatiegegevens voorhanden en bruikbaar zijn. Hieruit is gebleken dat twee rapporten mogelijk bruikbaar zijn. Het gaat om het rapport 'vegetatiemonitoring Groot Huisven' (Bosgroep, juni 2010) en om het rapport 'Heikikkerinventarisatie Groote Heide' (Sneep, 2009.). Beide rapporten geven weliswaar een beeld van enkele beschermde soorten, maar zijn te oud om als onderdeel van een ontheffingsaanvraag gebruikt te kunnen worden.

De inventarisatierapporten geven echter wel een beeld van enkele relevante soortgroepen en zijn daarom gebruikt bij het vaststellen van de soorten die in het plangebied voor (kunnen) komen. Hieronder geven we een overzicht van tabel 2, tabel 3, HRbijlage IV soorten en soorten met jaarrond beschermde nesten die mogelijk voor kunnen komen en waarmee rekening zal moeten worden gehouden bij het vervolg van dit project.

In deze tabel is met een sterretje aangegeven als de soort in het verleden in het plangebied is aangetroffen. Verder zijn soorten opgenomen die op basis van het habitat mogelijk voor kunnen komen, maar waar bij ons geen waarnemingen van bekend zijn. Bij het opstellen van de lijst is ook gebruik gemaakt van NDFF-gegevens, informatie van beheerders en van landelijke verspreidingsgegevens zoals aanwezig op de volgende sites:

www.zoogdiervereniging.nl;

www.RAVON.nl;

www.vlindernet.nl;

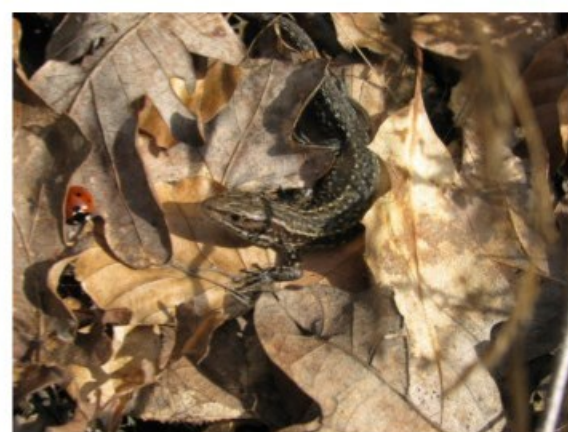
www.libellennet.nl;

www.wilde-planten.nl;

Ook staat globaal aangegeven op welke plekken de soorten mogelijk voorkomen. Dit zijn gebieden die als habitat het meest geschikt zijn. De meeste soorten komen in mindere of meerdere mate ook in de omgeving van deze gebieden voor.

Tabel 3-1: Soorten beschermd via de Flora- en faunawet die in het plangebied zijn aangetroffen (aangegeven met *) of die op basis van habitatgeschiktheid kunnen voorkomen. Beschermd vissen, kevers, kreeftachtigen of weekdieren komen in het plangebied niet voor omdat geschikte habitats ontbreken of omdat het plangebied ver buiten het bekende verspreidingsgebied ligt.

Soortgroep	Tabel 2	Tabel 3 / HR bijlage IV / vogels	Mogelijke locatie in plangebied
Zoogdieren	Eekhoorn*, Wild zwijn	Waterspitsmuis* / Boombewonende en foeragerende vleermuizen, zoals rosse en watervleermuis. De soorten franjestaart en grootoorvleermuis foerageren ook in naaldbos	Eekhoornnesten in bos. Waterspitsmuis in natte moeras gedeelten rondom beekdal van de Tongelreep. Vleermuizen met verblijfplaatsen in holtes van loofbomen zoals langs Eikenlaan en Tongelreep (bron: Brabants Landschap).
Reptielen en amfibieën	Alpenwatersalamander* Levendbarende hagedis*	Hazelworm / Boomkikker*, Heikikker* Kamsalamander*, Poelkikker*, Rugstreeppad*	Voortplantingshabitat amfibieën in poelen, vennen, visvijvers en watergangen. Zomerleefgebied in hei, graslanden, bosranden. Overwintergebied in beekdal, struweel en bos.
Dagvlinders en libellen	-	Heideblauwtje* / Gevlekte witsnuitlibel*	Heideblauwtje heeft volledige levenscyclus op heide met als waardplanten voornamelijk struikhei (maar ook dophei), waarop ze ook als ei overwinteren, ze verpoppen in de grond of in mierennesten. De gevlekte witsnuitlibel komt voor in verlandingsvegetaties.
Vaatplanten	Beenbreek*, Verschillende orchideeënsoorten (brede orchis*, gevlekte orchis*, veenmosorchis*), Gulden sleutelbloem*, Jeneverbes*, Kleine*, lange en ronde* zonnedauw, Klokjesgentiaan*, Rapunzelklokje*, Steenanjer*, Veldgentiaan, Veldsalie*, Waterdrieblad*, Wilde gagel*, Wilde kievitsbloem*	-	Vennen, poelen, watergangen, visvijvers en oevers daarvan. Hei en schrale of kalkrijke vegetaties en bermen. Jeneverbes kan bij successie op hei door bos worden ingesloten. Ruig klokje komt voor in loofbos of langs bosranden.
Jaarond- beschermd nesten van vogels	-	Boomvalk*, Buizerd* Havik, Ransuil, Roek, Sperwer, Steenuil, Wespandief*	Jaarrond beschermde nesten in bomen in bos, bosrand of bomenrij. Foerageergebied in open terrein en bosranden.
Mieren	Behaarde en kale rode bosmier		Bos.

Figuur 3.1: soorten die mogelijk voorkomen in het plangebied: eekhoorn, rugstreeppad, hazelworm, kamsalamander en levendbarende hagedis. (foto's: [redacted] [redacted] [redacted])

3.3 Vervolgstappen Flora- en faunawet

Uit Tabel 3-1 blijkt dat er een groot aantal beschermde soorten in het plangebied voorkomt of is waargenomen. Voor een kleinere groep soorten is het habitat weliswaar geschikt, maar is onbekend of deze in het plangebied voorkomen. De exacte verspreiding van deze soorten is onvoldoende bekend of verouderd. Daarom is aanvullend veldonderzoek nodig om dit beeld compleet en actueel te maken.

Hiervoor is de reikwijdte van de Flora- en faunawet kaderstellend. Soortspecifiek onderzoek dient plaats te vinden als effecten van de natuurherstelmaatregelen leiden tot het overtreden van de Flora- en faunawet. Indien de natuurherstelmaatregelen zodanig zijn vormgegeven dat geen overtreding voor een bepaalde soortgroep zal optreden, is verder onderzoek niet nodig. Door bijvoorbeeld buiten het broedseizoen te werken worden geen broedende vogels verstoord, en is er geen sprake van het overtreden van de Ffwet (voor zover het geen jaarrond beschermde nesten zijn). Daarom wordt geen broedvogelonderzoek voorgesteld, maar wel onderzoek naar jaarrondbeschermde nesten.

Ook geven we een vooruitblik op de mogelijkheden om effecten te mitigeren en of een ontheffing mogelijk nodig is. Dit zal uiteindelijk op basis van de resultaten van het veldonderzoek moeten worden aangescherpt.

In onderstaande paragrafen gaan we dieper in op effecten, veldonderzoek, mitigerende maatregelen en het verkrijgen van een ontheffing.

3.3.1 Mogelijke effecten

In Tabel 3-2 staan per natuurherstelmaatregel en per soort of soortgroep de mogelijke effecten genoemd. Of deze effecten werkelijk optreden zal op basis van het veldonderzoek moeten worden bepaald. Voor het bepalen van de mogelijke effecten is beoordeeld of er overlap is van de herstelmaatregelen met (potentieel) leefgebied van een beschermde soort. Hiervoor is gekeken naar de soortspecifieke eisen die worden gesteld aan functies van het leefgebied zoals groeiplaatsen, voortplantingsplaatsen, foerageergebied, overwintergebied etc. De effecten die optreden zijn in grote mate lokaal, dus overal waar gekapt, afgedamd of gegraven wordt, kunnen effecten van ruimtebeslag optreden, zoals het doden/verwonden van individuen of het vernietigen van leefgebied of de functionaliteit daarvan. Daarnaast kunnen effecten ook uitstralen naar de omgeving, hierbij gaat het om verstoring door machines of effecten door vernatting.

Voor een groot deel van de soorten treden geen effecten door verstoring op, omdat deze niet verstoringsgevoelig zijn (vaatplanten, mieren) de verstoring niet reikt tot aan het leefgebied (vissen, waterspitsmuis) of omdat soorten in winterrust zijn (amfibieën, reptielen, vlinders, libellen). Er kan wel verstoring optreden van jaarrond beschermde nesten van vogels en eekhoorns. Bij effecten door ruimtebeslag wordt hiermee rekening gehouden. Bij verstoring van het wild zwijn, zal de soort vluchten, waardoor geen effecten optreden.

Effecten op de gevlekte witsnuitlibel, de waterspitsmuis, de kleine modderkruiper en de bittervoorn treden niet op, doordat niet in het leefgebied van de soort gewerkt wordt en vernatting niet leidt tot effecten op verlandingsvegetaties.

Tabel 3-2: per soort of soortgroep staan de mogelijke effecten weergegeven.

Maatregel	Soort(en) / soortgroep	Mogelijke effecten
Boskap	Eekhoorns	Vernietigen nesten, versnipperen leefgebied
	Vleermuizen (franjestart en grootoorvleermuis foerageren ook in naaldbos)	Vernietigen verblijfplaatsen (vooral bij kap oude loofbomen met holtes), versnipperen leefgebied bij effecten op vliegroutes en foerageergebied. (kleine kans op deze effecten doordat vooral naaldbomen worden gekapt en deze nauwelijks door vleermuizen worden gebruikt als verblijfplaats)
	Jaarrond beschermde nesten van roofvogels/uilen/roeken	Vernietigen nesten, aantasten leefgebied
	Rode bosmieren	Vernietigen mierenhopen
	Overwinterende amfibieën en reptielen	Vernietigen individuen bij overrijden door boskap en plaggen. Verdrinking door vernatting in laagtes, zoals rondom vennen.
Afdammen watergangen	Amfibieën	Vernietigen voortplantingsgebied. (kleine kans doordat watergangen weinig geschikt zijn als voortplantingsgebied)
Alle maatregelen	Beschermde flora in (schrale) vegetaties (oevers watergangen en vennen, bermen af te graven landbouwperceel) en bos/bosrand	Er worden geen effecten verwacht doordat niet in potentiële standplaatsen zal worden gewerkt.
Effecten door vernatting	Heivlinder Overwinterende amfibieën en reptielen	Verdrinking van individuen bij vernatting in laagtes, zoals rondom vennen.

3.3.2 Aanbeveling voor vervolgonderzoek of veldonderzoek

In Tabel 3-3 beschrijven we welk veldonderzoek waar en wanneer kan plaatsvinden. Dit is een aanbeveling voor veldonderzoek; maandnummers zijn indicatief en afhankelijk van het seizoensverloop. Voorafgaand aan het definitief vaststellen van het onderzoek naar amfibieën, reptielen en het heideblauwtje zal het Waterschap eerst nogmaals checken welke informatie al aanwezig is (onder meer bij de terreinbeherende organisaties) over de verspreiding van deze soorten om te bepalen welk aanvullend onderzoek precies nodig is.

Uit de tabel blijkt dat een groot deel van de onderzoeken tegelijkertijd kan plaatsvinden. Ook blijkt uit de tabel dat het onderzoek al in maart moet starten.

Voor enkele soorten kunnen de natuurherstelmaatregelen zodanig worden aangepast, dat effecten niet optreden en de veldonderzoeksinspanning gereduceerd kan worden (zie ook mitigerende maatregelen). Hieraan wordt invulling gegeven doordat de terreinbeheerders bij het bessen bomen en boomgroepen zullen laten staan als hierin holtes, jaarrondbeschermden nesten of eekhoornnesten aanwezig zijn, ook zullen zij mierenhopen en jeneverbessen inmeten zodat ook deze kunnen worden gespaard. Hiervoor is daarom geen onderzoek opgenomen. Uiteraard is hierbij van belang dat op de juiste manier het voortbestaan van de soorten wordt gegarandeerd. Bij eekhoorns volstaat het behoud van een boomgroep niet, maar moet ook een verbinding met bos behouden worden. Omdat het met de eekhoorn slecht gaat, moet hier zorgvuldig mee om worden gegaan. Onderzoek naar flora is niet nodig omdat de beschermde flora die potentieel in het gebied voorkomt, zich bevindt op plekken waar niet of nauwelijks effecten optreden, zoals langs de watergangen en vennen.

Het benodigde veldonderzoek zal worden aangevuld met de veldonderzoeken die nodig zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (zie hoofdstuk 4).

Tabel 3-3: globale samenvatting van te verrichten veldonderzoek. X = maand waarin het onderzoek het best kan plaatsvinden.

Terreindeel	Veldonderzoek naar:	Maandnummer					
		3	4	5	6	7	8
Te kappen bos (verantwoordelijkheid terreinbeherende organisaties)	potentiële verblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen (vervolgoptie: jaarrond onderzoek met batdetector)	X					
Bosrand langs te kappen bos (verantwoordelijkheid terreinbeherende organisaties)	zomerleefgebied reptielen	X		X		X	
Vennen en poelen in buurt van te kappen bos (verantwoordelijkheid terreinbeherende organisaties)	voortplantingsgebied en zomerleefgebied amfibieën	X		X		X	
Vernattingsgebied dat overlapt met heide (verantwoordelijkheid Waterschap de Dommel)	heideblauwtje				X		

Figuur 3.2: materiaal voor amfibieën en reptielenonderzoek zoals vloerbedekkingstegels, dakpannen en golfplaat. In het midden enkele zonnende levendbarende hagedissen. (foto's [redacted])

3.3.3 Mitigerende maatregelen

In Tabel 3-4 beschrijven we welke mitigerende maatregelen mogelijk nodig zijn. Dit is een globaal voorstel, dat moet worden aangescherpt op basis van de resultaten van het veldonderzoek.

Tabel 3-4: globale samenvatting van mitigerende maatregelen

Terreindeel	Mitigerende maatregelen
Maatregelen in te kappen bos	Behouden bomen en boomgroepen met eekhoornnesten alsmede verbindende bomenrijen. Behouden bomen en boomgroepen met (potentiële) verblijfplaatsen en vliegroutes van vleermuizen en met jaarrond beschermde nesten roofvogels, uilen en roeken. Behouden mierenhopen en het omringende bos. Behouden jeneverbessen door omringend bos gefaseerd te verwijderen Creëren stobben- en takkenhopen voor overwinterende amfibieën en reptielen in de nabijheid van belangrijke voortplantingswateren. Gefaseerd kappen en plaggen, zodat amfibieën en reptielen gebieden kunnen herkoloniseren. Strook van ongeveer 20 meter langs nieuw ontstane bosrand niet of later plaggen. Bij plaggen in het najaar op kansrijke locaties amfibieën en reptielen wegvangen.
Maatregelen in af te dammen watergangen	Door het afdammen in het najaar en zorgvuldig te doen zullen de (zeer locale) effecten beperkt zijn en blijft potentieel leefgebied behouden.
Maatregelen in vernattingsgebied	Vernattingsmaatregelen aanpassen zodanig dat de gunstige staat van instandhouding van het heideblauwtje (en de N2000-soort gentiaanblauwtje) niet in het geding komt. Bijvoorbeeld door lokaal trager te vernatten.

3.3.4 Beoordelingscriteria en vooruitzichten ontheffingsaanvraag

Voor het uitvoeren van de natuurherstelmaatregelen is mogelijk ontheffing van één of meerdere verbodsbepalingen van de Ffwet nodig. Voor de beschermde fauna is mogelijk een ontheffing nodig voor artikel 9 tot en met 12 van de Ffwet nodig (verbodsbepaling voor het doden van dieren, het opzettelijke verontrusten van dieren, het beschadigen van voortplantings- en/of verblijfplaatsen en het beschadigen van eieren). In Tabel 3-5 beschrijven we per beschermingscategorie uit de Ffwet wat de beoordelingscriteria en vooruitzichten zijn bij een eventuele ontheffingsaanvraag. Uit de tabel blijkt dat voor het beoordelen van een ontheffing, onderzocht moet worden of er afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Om dit te bepalen zijn de resultaten van het veldonderzoek nodig. Uit de tabel blijkt ook dat er meer eisen worden gesteld voor het verkrijgen van een ontheffing voor soorten uit de zwaardere beschermingscategorieën. Hierdoor is op voorhand reeds duidelijk dat een ontheffing voor vogels niet te verkrijgen is en dat aan een ontheffing voor habitatrichtlijn- en tabel 3 soorten mitigerende en of compenserende voorwaarden zullen worden gesteld. Voor habitatrichtlijnsoorten moet bovendien worden beargumenteerd dat er sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang.

Tabel 3-5: Beoordelingscriteria en vooruitzichten ontheffingsaanvraag.

Beschermings categorie	Soort	Beoordelingscriteria en vooruitzichten ontheffingsaanvraag
Tabel 2	Eekhoorn, rode bosmier, Alpenwatersalamander, Levendbarende hagedis, Jeneverbes en andere flora	Het verkrijgen van een ontheffing is voor tabel 2 soorten is mogelijk als met behulp van een 'lichte toets' is aangetoond dat geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten en dat het project een redelijk doel dient (dit laatste is het geval). <u>Uit het veldonderzoek moet blijken wat de staat van instandhouding van de soort is en in hoeverre effecten optreden. Op basis daarvan vindt de eventuele ontheffingsverlening plaats.</u> Uitgangspunt van het waterschap is om effecten zoveel mogelijk te voorkomen door het uitvoeren van de genoemde mitigerende maatregelen. Met name voor de eekhoorn en rode bosmier kan sprake zijn van versnippering van een vrij groot gebied, waardoor effecten op populatieniveau een rol kunnen spelen.
Tabel 3	Hazelworm, heideblauwtje	Het verkrijgen van een ontheffing is voor tabel 3 soorten mogelijk als met behulp van een 'uitgebreide toets' is aangetoond dat er geen alternatieven zijn, er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten en restschade zoveel mogelijk wordt voorkomen én er sprake is van de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (dit laatste is het geval). <u>Uit het veldonderzoek moet blijken wat de staat van instandhouding van de soort is en in hoeverre effecten optreden. Op basis daarvan vindt de eventuele ontheffingsverlening plaats, onder voorwaarde van het ten uitvoer brengen van mitigerende en/of compenserende maatregelen.</u> Voor geen van deze soorten is de verwachting dat er grote effecten op zullen treden. Dit zal door het onderzoek nog wel aangetoond moeten worden.
Habitatrichtlijn bijlage IV	Vleermuizen, Boomkikker, Heikikker, Kamsalamander, Poelkikker, Rugstreeppad	Het verkrijgen van een ontheffing is voor soorten die zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn mogelijk als met behulp van een 'uitgebreide toets' is aangetoond dat er geen alternatieven zijn, er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten, restschade zoveel mogelijk wordt voorkomen én is aangetoond dat er sprake is van een dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten <u>Uit het veldonderzoek moet blijken wat de staat van instandhouding van de soort is en in hoeverre effecten optreden. Voorts moet in overleg met het bevoegd gezag worden onderbouwd of er sprake is van een dwingende reden van openbaar belang (...).Op basis daarvan vindt de eventuele ontheffingsverlening plaats, onder voorwaarde van het ten uitvoer brengen van mitigerende en/of compenserende maatregelen.</u> <u>De meeste van deze soorten, met uitzondering van de vleermuizen, zullen maar een beperkte verspreiding hebben. Door mitigerende maatregelen zullen effecten daarom waarschijnlijk te voorkomen zijn.</u>
Vogels	Jaarrondbeschermde nesten van roofvogels, uilen en roeken	<u>Het verkrijgen van een ontheffing voor vogels is niet mogelijk, omdat niet kan worden voldaan aan de in de Vogelrichtlijn genoemde belangen</u> te weten, de bescherming van flora en fauna, de veiligheid van het luchtverkeer en de volksgezondheid of openbare veiligheid. Daarom zullen door het treffen van mitigerende maatregelen effecten worden voorkomen.

Ter onderbouwing van een ontheffingsaanvraag zal van de hiervoor beschreven punten verslag moeten worden gelegd in een zogenaamd 'activiteitenplan'. In een activiteitenplan wordt onder meer beschreven welke activiteiten u uitvoert, welke beschermde soorten voorkomen, welke effecten optreden, voor welke soorten u ontheffing aanvraagt en voor welke overtredingen, welke mitigerende maatregelen u neemt en op basis van welke wettelijke gronden u meent dat de ontheffing verleend kan worden.

De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bedraagt maximaal 4 maanden na indienen. De aanvang van de werkzaamheden is gepland in oktober 2013, wat betekent dat de aanvraag uiterlijk eind juli zal moeten worden ingediend. Dit overlapt deels met het veldonderzoek. Mogelijk kan het veldonderzoek iets naar voren worden geschoven. Verder leert de ervaring dat ontheffingsaanvragen sneller dan 4 maanden worden behandeld. Omdat in Valkenhorst een grote hoeveelheid beschermde soorten voorkomt, moet de eventuele ontheffingsaanvraag wel zeer goed worden voorbereid, om geen vertraging in de ontheffingsverlening te krijgen.

3.4 Conclusie

In het plangebied waar natuurherstelmaatregelen voor de Natte Natuurparel Valkenhorst worden genomen, komen vele soorten voor die via de Flora- en faunawet beschermd zijn. Omdat ten gevolge van de werkzaamheden mogelijk effecten op deze soorten optreden, die via de Flora- en faunawet verboden zijn, moet bekend zijn welke soorten in het plangebied voorkomen. In Tabel 3-3 staat aangegeven welk onderzoek kan plaatsvinden gedurende de periode maart tot en met augustus 2013. Dit onderzoek zal nog worden aangescherpt op basis van bestaande informatie over amfibieën, reptielen en het heideblauwtje die het Waterschap zal opvragen bij onder meer terreinbeherende organisaties en vlinderkenners. Op basis van het onderzoek en de al bestaande informatie moet bepaald worden welke effecten optreden, welke mitigerende maatregelen worden getroffen (zie Tabel 3-4) en of een ontheffingsaanvraag aan de orde is (zie Tabel 3-5). Indien een ontheffingsaanvraag nodig is moeten bovenstaande zaken worden vastgelegd in een zogenaamd 'activiteitenplan' op basis waarvan ontheffing kan worden aangevraagd. De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bedraagt ongeveer 4 maanden, omdat het veldonderzoek doorloopt tot augustus 2013 en de werkzaamheden al in oktober 2013 starten, moet het veldonderzoek en het opstellen van het activiteitenplan goed worden georganiseerd en strak worden gepland.

Mitigerende maatregelen

De terreinbeherende organisaties zullen als onderdeel van de werkzaamheden de volgende mitigerende maatregelen nemen

- Behoud bomen met holtes, jaarrondbeschermden nesten en eekhoornnesten. Behoud verbindende bomenrijen voor eekhoorns (deze worden bij het bessen door de beheerder vrijgesteld van kap);
- Behoud jeneverbessen en mierenhopen (deze worden bij het bessen door de beheerder ingemeten, de beheerder zal toezien op behoud).

Het waterschap zal geen watergangen dempen maar zal alle watergangen afdammen. Daarnaast zal het Waterschap op basis van de gegevens van de terreinbeherende organisaties en vlinderkenners of op basis van het veldonderzoek, bepalen of en wat voor maatregelen getroffen worden voor het heideblauwtje (zoals aangepaste vernatting) en amfibieën en reptielen (zoals aangepaste vernatting, het aanbrengen van alternatieve overwinteringsmogelijkheden (stobben en takkenhopen) en het gefaseerd plaggen en het niet of later plaggen van de strook langs de nieuw ontstane bosrand.

Vervolgonderzoek of veldonderzoek

Om te bepalen waar amfibieën en reptielen zich in het gebied bevinden en waar zich kansrijke overwinterlocaties bevinden, zullen de voortplantingswateren van amfibieën nader in kaart worden gebracht. Hiervoor zal eerst de bestaande informatie (onder andere van de terreinbeheerders) worden gebruikt. Indien deze informatie ontoereikend is moeten de vennen en bosranden worden onderzocht die in de nabijheid van te kappen bos liggen. Bij dit onderzoek zullen ook de kamsalamander en de levendbarende hagedis worden onderzocht in het kader van Natura 2000.

Voor het heideblauwtje zal het Waterschap eerst bij de 'blauwe brigade' (vlinderwerkgroep) nagaan of er recente verspreidingsgegevens van het heideblauwtje zijn in het te vernatten gebied waar het grondwater het maaiveld nadert of ontstijgt. Indien onvoldoende gegevens aanwezig zijn, wordt aanvullend veldonderzoek naar het heideblauwtje gedaan. Hierbij moet het gebied worden onderzocht waar het grondwater het maaiveld nadert of ontstijgt. Bij dit onderzoek zal ook de aanwezigheid van het gentiaanblauwtje worden onderzocht in het kader van Natura 2000.

Voor vleermuizen kan een oriënterend veldonderzoek naar vliegroutes en foerageergebied worden verricht op basis waarvan beoordeeld wordt of jaarrond onderzoek nodig is. Dit is de verantwoordelijkheid van de terreinbeherende organisaties omdat zij verantwoordelijk zijn voor de kap.

4 NATUURBESCHERMINGSWET 1998

In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 wil het Waterschap De Dommel weten of er op globaal niveau gezien, knelpunten zijn met betrekking tot het ten uitvoer brengen van de natuurherstelmaatregelen (vraag 1) én wat een doelmatige aanpak is om met deze knelpunten om te gaan (vraag 2).

Hieronder behandelen we eerst het wettelijk kader en de methode voor de effectbeoordeling. In paragraaf 3.3 geven we aan welke habitattypen en soorten in het plangebied voorkomen en welke effecten mogelijk optreden en hoe hiermee kan worden omgegaan. We besluiten het hoofdstuk met een conclusie en aanbevelingen.

4.1 De Natuurbeschermingswet 1998 en instandhoudingsdoelstellingen

In Nederland zijn de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn wat betreft bescherming van gebieden vastgelegd in de Natuurbeschermingswet 1998. Op grond van deze wet zijn Natura 2000-gebieden aangewezen (deels nog in concept) die geschikt zijn om het duurzaam voortbestaan van soorten en habitattypen te verzekeren. In dit kader is ook het gebied Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux aangewezen, waar het plangebied onderdeel van uitmaakt, zie Figuur 4.1.

Figuur 4.1: Het Natura 2000-gebied Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (geel) en het plangebied (rood omlijnd). (bron: www.synbiosys.alterra.nl)

Voor dit Natura 2000-gebied zijn in het ontwerpbesluit instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd. Deze zijn opgenomen in Tabel 4-1.

Tabel 4-1: Instandhoudingsdoelstellingen Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux. De landelijke staat van instandhouding (SVI, -- = zeer ongunstig, - = ongunstig, + = gunstig) en de doelstelling voor oppervlakte, kwaliteit en populatie staan weergegeven (== behoud, > = uitbreiding of aantal broedparen).

		SVI Landelijk	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Doel populatie
Habitattypen					
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	--	=	>	
H2330	Zandverstuivingen	--	=	=	
H3130	Zwakgebufferde vennen	-	>	>	
H3160	Zure vennen	-	>	>	
H3260A	Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	-	>	>	
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	>	>	
H4030	Droge heiden	--	>	>	
H5130	Jeneverbesstruwelen	-	=	=	
H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	-	>	>	
H7110B	*Actieve hoogvenen (heideveentjes)	--	=	=	
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	=	=	
H7210	*Galigaanmoerassen	-	=	=	
H91D0	*Hoogveenbossen	-	=	>	
H91E0C	*Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	>	>	
Habitatsoorten					
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	--	>	>	>
H1096	Beekprik	--	=	=	=
H1134	Bittervoorn	-	=	=	=
H1166	Kamsalamander	-	=	=	=
H1831	Drijvende waterweegbree	-	>	>	>
Broedvogels					
A224	Nachtzwaluw	-	=	=	30
A246	Boomleeuwerik	+	=	=	55
A276	Roodborsttapuit	+	=	=	60

Effecten van projecten (zoals het uitvoeren van natuurontwikkelingsmaatregelen) op deze instandhoudingsdoelen moeten getoetst worden vanwege artikel 19d uit de natuurbeschermingswet 1998:

'Het is verboden om zonder vergunning projecten te realiseren die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen (...) de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.'

In onderstaand kader staat uitgelegd wat wordt verstaan onder effecten en significante effecten.

Aantasting of effect

Elke beïnvloeding van een bepaald leefmilieu of een bepaalde diersoort, die in het licht van de beoogde beschermingsdoelstellingen van Nota Ruimte of VR/HR als negatief moet worden gekwalificeerd (naar uitspraak Rechtbank Leeuwarden in Idema et al. 2000).

Significant effect / aantasting van wezenlijke kenmerken.

Veranderingen in abiotische situatie en de ruimtelijke structuur, die de natuurlijke dynamiek te boven gaan en het leefmilieu van planten- en/of diersoorten zodanig beïnvloeden dat er letterlijk unieke situaties verloren dreigen te gaan of ecologische processen blijvend worden verstoord, of het voortbestaan van populaties van nationaal zeldzame soorten of voor dat systeem kenmerkende soorten op termijn niet meer op hetzelfde niveau verzekerd is, dan wel de betekenis van een gebied voor soorten aanmerkelijk afneemt (naar EU, 2000).

Uitgangspunt voor de beoordeling of menselijk handelen significante gevolgen (of een significant negatief effect) kan hebben, is of de instandhoudingsdoelstelling van een Natura 2000-gebied gehaald zal worden. (Handreiking significantie, 2010).

Indien natuurontwikkelingsmaatregelen onderdeel uitmaken van een beheerplan, hoeft conform artikel 19d lid 2 geen vergunning te worden aangevraagd voor het verrichten van deze maatregelen. Er is echter nog geen vastgesteld beheerplan. In het concept worden wel maatregelen opgenomen ten behoeve van het op orde brengen van de waterhuishouding, zoals:

- het omzetten van landbouwgrond naar natuur;
- het omzetten van naaldbos naar heide of loofbos;
- het dichten of verondiepen van greppels in bosgebieden;
- het verbeteren van de waterkwaliteit.

Omdat het beheerplan nog niet definitief is, zullen de effecten van de natuurherstelmaatregelen op de natuur wel worden beoordeeld.

4.2 Methode

Bij de effectbeoordeling bepalen we eerst welke habitattypen en soorten in het plangebied aanwezig zijn. Omdat voor het Natura 2000-gebied Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux momenteel geen definitieve habitattypekaart beschikbaar is, is hiervoor de werkkaart gebruikt en aangevuld met de natuurbeheertypekaart (deze is opgenomen in Figuur 2.2) omdat dit als de beste beschikbare wetenschappelijke kennis van het gebied kan worden gezien. Op basis van habitatgeschiktheid en op basis van de gegevens die in het kader van het Flora- en faunawet gedeelte bekend zijn, is bepaald of en waar zich standplaatsen/leefgebieden van soorten bevinden.

Vervolgens zijn de effecten beoordeeld. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten genomen:

- voor effecten ten gevolge van tijdelijk of permanent ruimtebeslag is beoordeeld of er overlap is van de maatregelen met de aanwezige habitattypen of de leefgebieden/standplaatsen van soorten;
- voor effecten door vernatting is beoordeeld of er vernatting plaatsvindt in habitattypen of leefgebieden/standplaatsen van soorten. Hiervoor is gebruik gemaakt van de uitkomsten van de analyse met duraveg (RHDHV, 2013). Met behulp van dit programma wordt op basis van de abiotiek (hydrologie en bodem) van het gebied bepaald welke vegetatietypen in potentie tot ontwikkeling kunnen komen;
- effecten door verstoring als gevolg van de werkzaamheden zijn niet beoordeeld, omdat door het uitvoeren van de werkzaamheden in het winterseizoen er geen verstoring van soorten op zal treden, omdat deze in hun overwintergebieden zijn (broedvogels), of omdat deze in winterrust zijn (gevlekte witsnuitlibel, kamsalamander).
- effecten door stikstofdepositie zijn niet beoordeeld, omdat de uitstoot van stikstof door de werkzaamheden tijdelijk is en de hoeveelheid te verwaarlozen is.

Bij de beoordeling van de ecologische gevolgen van ruimtebeslag en vernatting is onder meer gebruik gemaakt van de bestaande profielendocumenten zoals opgesteld door het voormalige ministerie van LNV.

4.3 (Potentiële) verspreiding habitattypen en soorten en effectbeoordeling

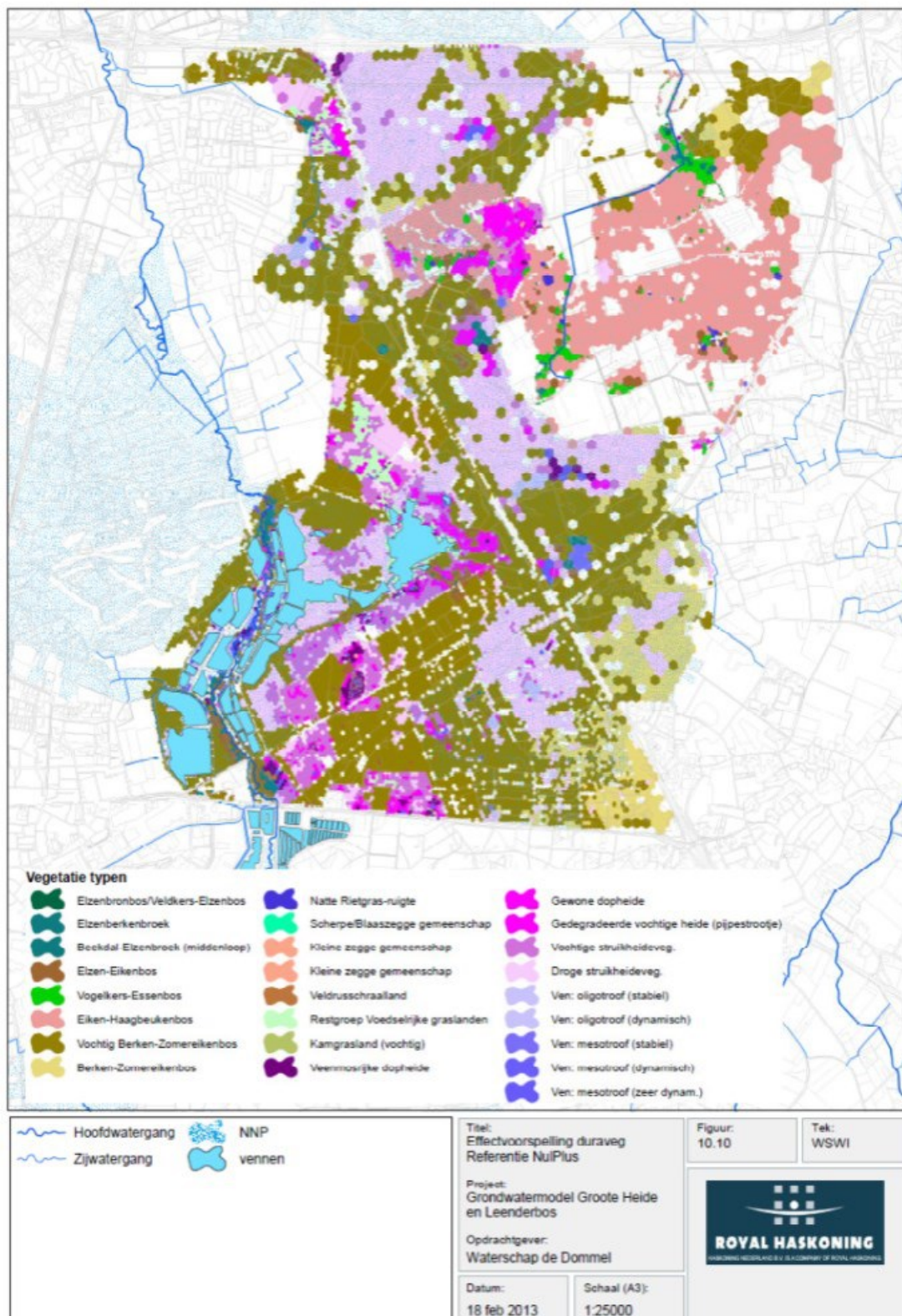
In Tabel 4-2 is de (potentiële) verspreiding van habitattypen en soorten en de effectbeoordeling opgenomen. In Figuur 4.2 en Figuur 4.3 zijn de vegetatietypen opgenomen in de referentiesituatie en de toekomstige situatie. Deze zijn bepaald op basis van een modellering in Duraveg (RHDHV, 2013).

Tabel 4-2: habitattypen en soorten en hun locatie in het plangebied. Er is beoordeeld in hoeverre er overlap is met maatregelen of het gebied waar vernatting optreedt en of hiervan effecten te verwachten zijn, of dat deze op voorhand kunnen worden uitgesloten.

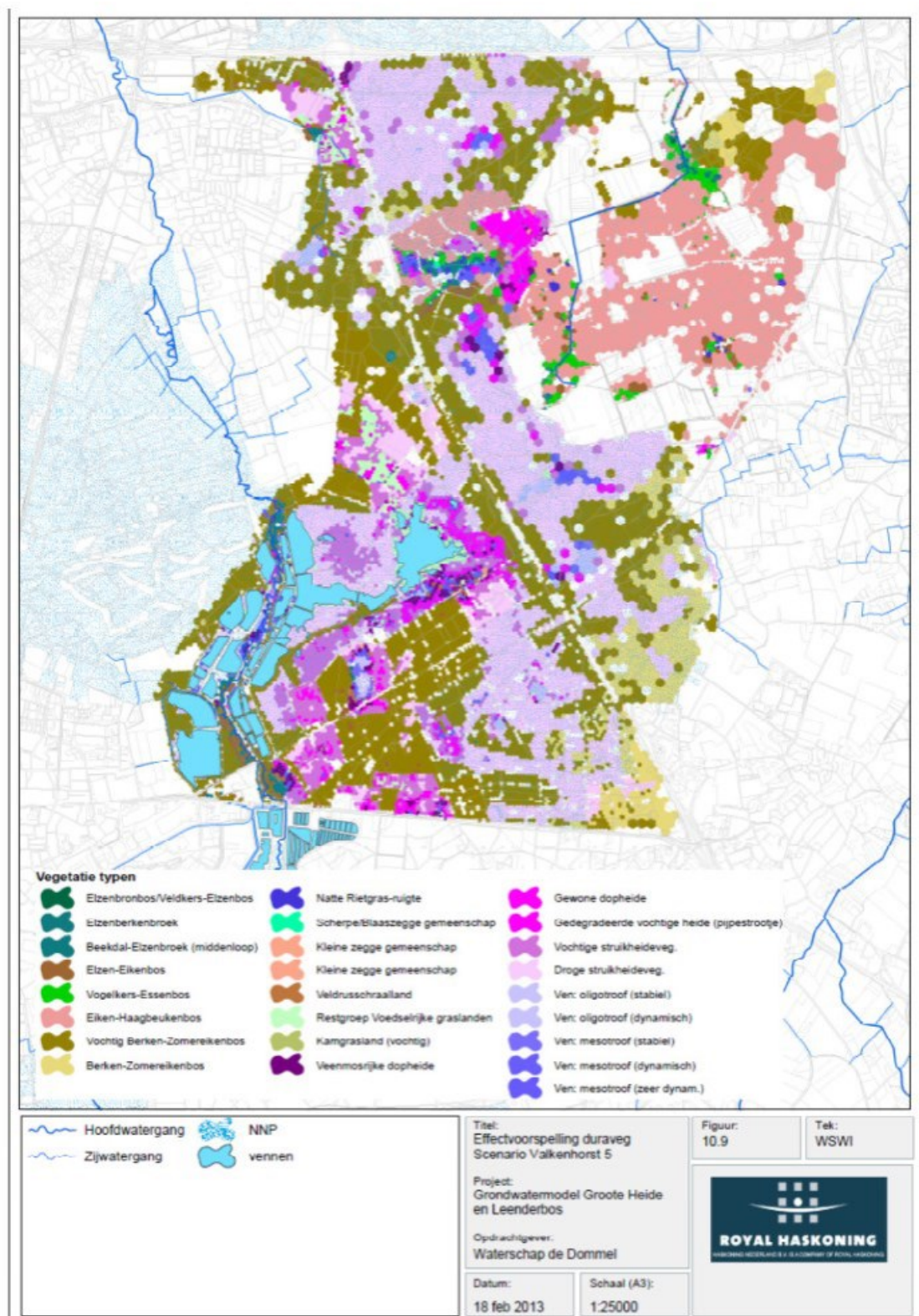
	Locatie in plangebied	Effectbeoordeling
Habitattypen		
H2310 Stuifzandheiden met struikhei	Ten noorden van Veeven, ten zuiden van Meerveen, nabij Spinsterberg	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in dit habitatype. De stuifzandheiden liggen wel in vernattingsgebied van 0 tot 10 cm, hier is het grondwater echter nog altijd op meer dan 1 meter onder maaiveld en blijft de vochtigheidstoestand droog (i.e. gvg > 40cm ondermaaienveld) conform de beschrijving van het habitatype in het profielendocument (LNV, 2008). Bovendien blijkt uit de analyse met Duraveg dat er door de maatregelen een toename van 98 hectare is van het areaal droge heide (van 328 ha naar 426 ha). Maximaal 10% daarvan zal doorontwikkelen tot het habitatype stuifzandheide met struikhei. Door de uitbreiding van het oppervlak is er meer ruimte voor dynamische processen als zandverstuiving, hierdoor zal ook de kwaliteit van het habitatype toenemen, dit draagt bij aan het behalen van het instandhoudingsdoel van kwaliteitsverbetering. Samenvattend is het optreden van negatieve effecten op stuifzandheiden met struikhei op voorhand uit te sluiten en is er sprake van areaaluitbreiding en kwaliteitsverbetering van dit habitatype.
H3130 Zwakgebufferde vennen	Greveschutven	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in dit habitatype. Het habitatype ligt niet in vernattingsgebied. Hierdoor is het optreden van effecten op zwakgebufferde vennen op voorhand uit te sluiten.
H3160 Zure vennen	Alle vennen behalve het Greveschutven	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in dit habitatype. Het habitatype ligt wel in vernattingsgebied, hierdoor is een geringe verhoging van het waterpeil te verwachten, de waterkwaliteit blijft gelijk. Hierdoor is het optreden van effecten op zure vennen op voorhand uit te sluiten.
H3260A Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	Tongelreep	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in dit habitatype. Het habitatype ligt niet in vernattingsgebied. Hierdoor is het optreden van effecten op beken en rivieren met waterplanten op voorhand uit te sluiten.
H4010A Vochtige heiden (hogere zandgronden)	Verspreid door het plangebied	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in dit habitatype. Door vernatting neemt het areaal vochtige heide toe met 26 hectare van 179 hectare naar 205 hectare. Ook zal de vochtigheid van al bestaande natte heide in geringe mate toenemen. Hierdoor zal geen vochtige heide verdrinken, omdat de waterstand niet hoger zal worden dan 5cm boven maaiveld (natste grens uit het profielendocument van LNV, 2008). De toename van het areaal vochtige heide vindt met name plaats op locaties waar bos wordt gekapt, zoals rondom het Greveschutven. Lokaal zullen stukjes droge heide vernatten en zich ontwikkelen tot het habitatype vochtige heide (minder dan 1 hectare). Vergelijk ook de Duraveg kaarten met de referentiesituatie en de toekomstige situatie in Figuur 4.2 en Figuur 4.3. Door het vernatten kunnen de typische soorten gentiaanblauwtje en levendbarende hagedis verdrinken. De verspreiding van beide soorten is onbekend, waardoor het bepalen van effecten op deze soorten moeilijk is in te schatten. Hiervoor is aanvullend onderzoek nodig. Voor het gentiaanblauwtje kan dit bestaan uit een combinatie van het inventariseren van de klokjesgentiaan én het gentiaanblauwtje. Voor de levendbarende hagedis kan worden aangesloten

		bij het onderzoek in het kader van de Ffwet (zie Tabel 3-3). Vanwege het mogelijk optreden van effecten op het gentiaanblauwtje en de levendbarende hagedis is het optreden van effecten op vochtige heiden niet op voorhand uit te sluiten. Dit is dus een knelpunt. Afhankelijk van de resultaten van het veldonderzoek zal moeten blijken hoe de effecten moeten worden voorkomen. Voor het gentiaanblauwtje is voorzichtigheid geboden, omdat deze soort voor het volbrengen van de levenscyclus afhankelijk is van de bossteekmier en de moerassteekmier. De nesten van deze mieren zijn door de geleidelijke verdroging over meerdere jaren tot decennia afgezaakt, naar de lagere, nog vochtige delen. De vernatting treedt veel sneller op, waardoor mogelijk hele mierenkolonies verdrinken. Bovendien overwinteren de gentiaanblauwtjes als rups in het mierenest, waardoor deze rupsen zullen verdrinken.
H4030 Droge heiden	Verspreid door het plangebied	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in dit habitatype. Het habitatype ligt wel in vernattingsgebied. Wanneer de vegetatietypenkaart uit Duraveg van de referentiesituatie met de toekomstige situatie wordt vergeleken, blijkt dat er niet of nauwelijks toename is van vochtige heide ten koste van droge heide (minder dan 1 hectare). Er is juist een toename van droge heide in een groot deel van het gebied van 98 hectare (van 328 ha naar 426 ha). De toename van het areaal droge heide vindt met name plaats op locaties waar bos wordt gekapt, zoals rondom de Spinsterberg en het terrein ten oosten van de A2. Vergelijk ook de Duraveg kaarten met de referentiesituatie en de toekomstige situatie in Figuur 4.2 en Figuur 4.3. Hierdoor is het optreden van effecten op droge heide op voorhand uit te sluiten en is er sprake van een areaaluitbreiding, die aan sluit op het instandhoudingsdoel van dit habitatype.
H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen	Op oevers van meeste vennen	De meeste venoevers blijven onberoerd, alleen rondom Meervan wordt handmatig jonge bosopslag verwijderd. Dit is onderdeel van regulier beheer en wordt gedaan ten behoeve van het behoud van dit habitatype. Het habitatype ligt wel in vernattingsgebied, hierdoor is een geringe verhoging van het waterpeil te verwachten, waardoor de ligging van het habitatype geleidelijk zal opschuiven, maar wel behouden zal blijven. Hierdoor is het optreden van effecten door op pioniervegetaties met snavelbiezen op voorhand uit te sluiten.
H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	Tongelreep	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in dit habitatype. Het habitatype ligt niet in vernattingsgebied. Hierdoor is het optreden van effecten op beken en rivieren met waterplanten op voorhand uit te sluiten.
Habitatsoorten		
H1042 Gevlekte witsnuitlibel	Vennen en verlandingslocaties (oa bij visvijvers)	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in leefgebied van deze soort. Het leefgebied ligt niet in vernattingsgebied waardoor er geen effect op de (grond)waterstand is en het leefgebied dus onaangetaast blijft. Hierdoor is het optreden van effecten op de gevlekte witsnuitlibel op voorhand uit te sluiten.
H1096 Beekprik	Tongelreep	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in leefgebied van deze soort. Het leefgebied ligt niet in vernattingsgebied waardoor er geen effect op de (grond)waterstand is en het leefgebied dus onaangetaast blijft. Hierdoor is het optreden van effecten op de beekprik op voorhand uit te sluiten.

H1134 Bittervoorn	Tongelreep, visvijvers	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats in leefgebied van deze soort. Het leefgebied ligt niet in vernattingsgebied waardoor er geen effect op de (grond)waterstand is en het leefgebied dus onaangetaast blijft. Hierdoor is het optreden van effecten op de bittervoorn op voorhand uit te sluiten.
H1166 Kamsalamander	Vennen, poelen, overwinteringsge- bied in gehele gebied	Er vindt boskap plaats in overwintergebied van deze soort. Hierdoor kan de soort worden doodgereden, verstoord of beschadigd worden. Het landhabitat van de soort overlapt bovendien met vernattingsgebied, waardoor de soort effecten kan ondervinden. Omdat de verspreiding van de soort momenteel onvoldoende in beeld is, is voor het inschatten van effecten aanvullend onderzoek nodig. Hiervoor kan worden aangesloten bij het onderzoek in het kader van de Ffwet (zie Tabel 3-3). Vanwege het mogelijk optreden van effecten op de kamsalamander is het optreden van effecten niet op voorhand uit te sluiten. Dit is dus een knelpunt. Door onderzoek zal blijken of deze effecten daadwerkelijk op kunnen treden. Door mitigerende maatregelen zijn effecten te beperken, zie ook het Ffwet onderdeel.
H1831 Drijvende waterweegbree	Tongelreep / vennen	Er vinden geen fysieke maatregelen plaats op standplaatsen van deze soort. Standplaatsen liggen niet in vernattingsgebied waardoor er geen effect op de (grond)waterstand is en de standplaatsen dus onaangetaast blijven. Hierdoor is het optreden van effecten op de drijvende waterweegbree op voorhand uit te sluiten.
Broedvogels		
A224 Nachtzwaluw	Droge heide en stuifzandheide	Er vindt boskap plaats aangrenzend aan leefgebied van deze soort. Zoals uit de beoordeling van effecten op deze habitattypen blijkt, zijn effecten op deze habitattypen uit te sluiten en is er juist een toename van het areaal en een kwaliteitsverbetering. Er is dus een toename van leefgebied voor de nachtzwaluw. De toename van leefgebied is direct na kap aan de orde, omdat de soort ook leefgebied heeft in kapvlaktes. Voor de nachtzwaluw is het wel van belang dat open heidevlaktes worden afgewisseld door kleinschalige boselementen. Om het leefgebied optimaal geschikt te maken voor de nachtzwaluw is het dus gewenst dat 'plukjes bos' behouden blijven. Hierdoor is het optreden van effecten op de nachtzwaluw op voorhand uit te sluiten.
A246 Boomleeuwerik	Overgang van bos naar heide / (schraal) grasland	Er vindt boskap plaats in en aangrenzend aan leefgebied van deze soort. Er is echter sprake van een toename van bosrandlengte en droge heide en stuifzandheide waardoor het leefgebied van de soort toeneemt. Net als voor de nachtzwaluw geldt dat behoud van 'plukjes bos' voor de soort gewenst is. Hierdoor is het optreden van effecten op de boomleeuwerik op voorhand uit te sluiten.
A276 Roodborsttapuit	Droge structuurrijke heide, stuifzandheide en schrale droge vegetaties	Er vindt boskap plaats aangrenzend aan leefgebied van deze soort. Zoals uit de beoordeling van effecten op deze habitattypen blijkt, zijn effecten op deze habitattypen uit te sluiten en is er juist een toename van het areaal en een kwaliteitsverbetering. Voor de roodborsttapuit is het van belang dat bij het beheer rekening wordt gehouden met de ontwikkeling van struweelrijke heide met bijvoorbeeld braamstruwelen.

Figuur 4.2: vegetatietypen in de referentiesituatie bepaald met Duraveg (RHDHV, 2013).

Figuur 4.3: vegetatietypen in de situatie na uitvoering van de natuurherstelmaatregelen, bepaald met Duraveg (RHDHV, 2013).

Uit Tabel 4-2 blijkt dat het optreden van effecten op voorhand uit te sluiten is voor:

- stuifzandheiden met struikheide en droge heide: beide habitattypen nemen toe in areaal, effecten door vernatting zijn niet of nauwelijks aan de orde;
- zwakgebufferde vennen, zure vennen, beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels) pioniervegetaties met snavelbiezen vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen), de beekprik, de bittervoorn, de gevlekte witsnuitlibel en de drijvende waterweegbree: er treden nauwelijks effecten op het peil van de vennen en plassen op, er treden geen effecten op leefgebieden/standplaatsen van de soorten op;
- de nachtzwaluw, de boomleeuwerik en de roodborsttapuit: er is uitbreiding van leefgebied en de maatregelen vinden plaats als deze soorten in Afrika overwinteren, er moeten wel 'plukjes bos' verdeeld over de heide behouden blijven.

Uit Tabel 4-2 blijkt dat het optreden van effecten niet op voorhand uit te sluiten is voor:

- vochtige heide: er is weliswaar een areaaltoename van het habitatype, maar er kunnen effecten optreden op de typische soorten gentiaanblauwtje en levendbarende hagedis ten gevolge van vernatting. Aanvullend (veld)onderzoek is nodig om de effecten te bepalen;
- de kamsalamander: overwinterende kamsalamanders kunnen worden doodgereden of verdrinken. Aanvullend (veld)onderzoek is nodig om de effecten te bepalen;

Aandachtspunten:

- Bij de kap is het gewenst dat plukjes bos behouden blijven ten behoeve van de nachtzwaluw en de boomleeuwerik. Dit kan in aansluiting op het behoud van bomen/boomgroepen/bomenrijen in het kader van de Flora- en faunawet als mitigerende maatregel voor sommige soorten;
- Voor succesvolle omvorming die ook in de toekomst leidt tot het duurzaam voortbestaan van soorten en habitattypen is beheer en monitoring van groot belang. Dit is de verantwoordelijkheid van de terreinbeherende organisaties.

4.4 Conclusie en vervolgstappen

De natuurherstelmaatregelen vinden plaats in het Natura 2000-gebied Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux. Voor dit gebied zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor habitattypen en soorten, deze zijn beschermd door de Natuurbeschermingswet 1998. Slechts een deel van de habitattypen en soorten komt daadwerkelijk voor in het plangebied. Uit de effectbeoordeling blijkt dat voor een groot deel van deze habitattypen en soorten het optreden van effecten op voorhand is uit te sluiten omdat door de natuurherstelmaatregelen er een toename is van het areaal habitattypen en het leefgebied van soorten. Op een groot deel van de habitattypen en soorten zijn de natuurherstelmaatregelen niet van invloed omdat er geen sprake is van ruimtebeslag of vernatting.

Voor het gentiaanblauwtje, de levendbarende hagedis (typische soorten vochtige heide) en de kamsalamander zijn effecten niet op voorhand uit te sluiten omdat door vernatting en overrijden soorten kunnen sterven.

Omdat momenteel de verspreiding van deze soorten onvoldoende bekend is, dient aanvullend onderzoek plaats te vinden op basis waarvan de effectbeoordeling kan worden aangevuld. Dit onderzoek kan aansluitend op het onderzoek naar het heideblauwtje, amfibieën en reptielen dat in het kader van de Flora- en faunawet plaatsvindt (informatie opvragen bij terreinbeherende organisaties en vlinderkenners en op basis daarvan bepalen of aanvullend onderzoek nodig is).

Nadat op basis van het aanvullend veldonderzoek de effectbeoordeling is aangevuld, kunnen met betrekking tot de Natuurbeschermingswet 1998 vervolgens de volgende procedures van toepassing zijn:

- Indien uit het aanvullend onderzoek en de aanvullende effectbeoordeling blijkt dat effecten op het gentiaanblauwtje, de levendbarende hagedis en de kamsalamander op voorhand zijn uit te sluiten, kan het project zonder vergunning voor de Natuurbeschermingswet 1998 worden uitgevoerd;
- Indien (significant) negatieve effecten niet op voorhand zijn uit te sluiten maar door mitigerende maatregelen wel kunnen worden voorkomen is een vergunning voor de Natuurbeschermingswet 1998 nodig;
- Indien (significant) negatieve effecten niet op voorhand zijn uit te sluiten en mitigerende maatregelen dit evenmin kunnen voorkomen, dient via het ADC-traject te worden aangetoond dat er geen alternatieven zijn, er sprake is van een dwingende reden van groot openbaar belang en effecten worden gecompenseerd.

Het is raadzaam om op basis van de effectbeoordeling met het bevoegd gezag voor de Natuurbeschermingswet 1998 (de Provincie Noord-Brabant) te overleggen over de te volgen procedure.

5 BRONVERMELDING

Bosgroep, juni 2010. Vegetatiemonitoring Groot Huisven.

Boschap, 2010. Gedragscode Bosbeheer 2010 - 2015

Boschap, 2010. Gedragscode Natuurbeheer

Ministerie van LNV, 2006. Profielendocument vogels

Ministerie van LNV, 2008. Profielendocument habitattypen

Royal Haskoning, 2011. Grondwatermodel Natura2000-gebied Groote Heide - Leenderbos

Royal HaskoningDHV, 2013. Hydrologisch onderzoek Valkenhorst.

Snep, 2009. Heikikkerinventarisatie Groote Heide.

Unie van Waterschappen, 2012. Gedragscode voor Waterschappen

Websites:

www.zoogdiervereniging.nl;

www.RAVON.nl;

www.vlindernet.nl;

www.libellennet.nl;

www.wilde-planten.nl;

www.synbiosys.alterra.nl

6 COLOFON

Opdrachtgever	: Waterschap De Dommel
Project	: Natuurherstelmaatregelen Valkenhorst. Quicksan Flora- en faunawet & Voortoets Natuurbeschermingswet 1998
Auteur	: [REDACTED]
Bijdrage	: [REDACTED] en [REDACTED]
Interne controle	: [REDACTED]
Datum	: maart 2013
Naam/Paraaf	:

[REDACTED]

